

RETHINKING THE MANAGEMENT POLICY OF BRANCUSI HERITAGE AT LOCAL LEVEL

George NICULESCU

Professor, PhD

“Constantin Brâncuși” University of Târgu-Jiu

gniculesco@yahoo.com

ABSTRACT: *A creative personality, which led to changing cultural reality globally is Constantin Brancusi, whose work, seen in the light of the above has become a key of architecture for materials creations abilities and practices that allow members of one generation to learn and change and to pass on the results of that learning to the next generation.*

It is important to follow a few goals at the local level:

1. Investigating the possibilities of starting and growing a local economy with global addressability, based on the potential of generating singular experience of Ensemble of Brâncuși in Târgu-Jiu;

2. Crystallization of an applicable architecture for create the entrepreneurial framework to maximize the capitalization of local traditions created by artistic implant made by Brancusi in Targu-Jiu.

KEYWORDS: architecture, entrepreneurial framework, creation, generation..

Introducere

Arealul Olteniei Subcarpatice reprezintă poarta experiențială de intrare în spațiul cultural bizantin (supraregional) cea mai apropiată de un spațiu cultural cu notorietate pentru turismul cultural, centrat pe cultura medievală occidentală (Sibiu – Alba Iulia) – turiștii ajunși în acest avanpost oriental al culturii occidental-europene pot lua primul contact cu elementele culturii și tradiției de influență bizantină în Oltenia Subcarpatică. Oportunitatea trecerii abrupte dintr-un spațiu cultural de influență central-europeană către unul de influență oriental-bizantină reprezintă un prilej de aventură experiențial-culturală care poate mai bine oferit și fructificat. Existența unor fluxuri turistice, cu specific de turism cultural, în creștere în regiunea învecinată reprezintă și trebuie văzută ca o resursă exploatabilă pentru declanșarea unor germei de flux în regiunea Olteniei Subcarpatice.

Arealul beneficiază de: persistența unor tradiții încă vii, o mare densitate de așezăminte religioase ortodoxe reprezentative, de un patrimoniu rural consistent.

Arealul beneficiază de resurse de atracție turistică ce sunt complementare și sinergic exploatabile împreună cu turismul cultural: turism montan, ecologic și rural de vară și iarnă, precum și resurse de turism balnear.

O personalitate creativă, care a condus la schimbarea realității culturale la nivel global este Constantin Brâncuși, a cărui operă, privită din perspectiva de mai sus a devenit o componentă cheie, de referință globală, a arhitecturii de creații materiale ”abilities and practices that allow members of one generation to learn and change and to pass the results of that learning on to the next generation”. Această operă se află însă răspândită geografic în diferite colecții particulare, muzee și locuri din întreaga lume, singura cale a publicului larg și a celor mai mulți specialiști de a o viziona și recepta în integralitate constituind-o albumele de artă, care mai cu seamă în cazul sculpturii, răpesc o importantă parte din experiența receptării. Forța de atractor major pentru turismul cultural este probată de succesul de care se bucură atelierul său parizian, reconstruit în cadrul muzeal al Centrului Pompidou din Paris.

Situarea în inima acestei regiuni a Ansamblului Monumental Calea Eroilor, creat de Constantin Brâncuși și faptul că regiunea se bucură de privilegiul de a fi locul natal al acestuia, oferă un element atractor cultural local cu valoare și vizibilitate universală, complementar cu atelierul parizian, practic neexploatat.

Fructificarea datelor de patrimoniu din arealul Olteniei Subcarpatice este posibilă printr-o intervenție antreprenorială prin care să se răspundă următoarele două cerințe.

Să creeze un teatru experiențial adecvat elementelor patrimoniale și tradiționale locale cu valoare și vizibilitate la nivel global, pentru cultura universală: Ansamblul Monumental Calea Eroilor

Patrimoniul material și suma de tradiții vii cu valoare reprezentativă pentru spațiul cultural bizantin avantajat de proximitatea cu spațiul cultural central-european de influență apuseană.

Să creeze posibilitatea petrecerii a cel puțin unei zile turistice de experiență turistic-culturală coerentă, memorabilă, în urma căreia turistul să poată dobândi o poveste valoroasă de spus. Această cerință este impusă de doi trei factori obiectivi care explică într-o mare măsură slaba dezvoltare a turismului cultural internațional în regiune.

Dificultatea accesului în regiune, dată de starea infrastructurii de transport care o leagă de rutele internaționale.

Disponerea dispartă pe un teritoriu larg a principalelor elemente patrimoniale cu potențial de valorificare ca scene experiențiale (constituente ale teatrului experiențial), fapt care face ca experiența turistică memorabilă să fie ruptă de intervale importante de timp dedicate călătoriei inconfortabile între acestea.

Lipsa unei mase critice de ofertă experiențială asociată coerent cu atractorul brâncușian astfel încât un turist să poată petrece o zi de experiență turistică în urma căreia să rămână cu o poveste legată de întâlnirea cu opera, personalitatea lui Brâncuși și cu locurile sale natale.

Necesitatea valorificării capitalului cultural brâncușian

Capitalul brâncușian reprezintă o resursă cu valoare inestimabilă care poate fi valorificat din următoarele rațiuni:

- Valorificarea nesemnificativă până în prezent a capitalului cultural brâncușian moștenit, în comparație cu potențialul său uriaș;

- Constantin Brâncuși, reprezintă catalizatorul comun; vectorul de forță pentru întreaga spiritualitate românească, exponentul culturii românești bazate pe autenticul tradițional;

- Românii își regăsesc identitatea în opera simbolului spiritualității tradiționale românești, Constantin Brâncuși, ca liant al reconectării la originile culturii tradiționale românești;

- Prin implementare unui proiect care să aibă ca obiectiv valorificarea capitalului brâncușian, acesta poate fi un vector de dezvoltare economică în teritoriile unde este promovat. Un astfel de proiect trebuie să ia în considerare următoarele:

a) particularitățile orașului;

b) patrimoniul istoric al teritoriului

c. practicile pre-existente

d) Mobilizarea actorilor locali

- aleșii locali

- mobilizarea artiștilor de pe teritoriu

- mobilizarea asociațiilor

- mobilizarea partenerilor instituționali

- locali, județeni, regionali și ai statului

- partenerii europeni

- integrarea populației locale în cadrul proiectului și dificultățile suportate

- implicarea locuitorilor teritoriului în proiectul de construcție

- o conștientizare a practicilor artistice

Provocări și riscuri asociate cu cultura și dezvoltarea locală

- povești de succes legate de dezvoltarea culturală

- beneficiile economice și turistice

- promovarea imaginii

- între modernitate și tradiție, o justificare dificilă

- o sincopă în comunicare

- riscuri legate de o idealizare a culturii

- compartimentarea cultural.

Provocările antreprenoriale de turism cultural identificate

Ca proiecte majore, de inițiat ca proiecte cu valoare strategică, posibile, capabile să ofere un răspuns acestor provocări strategic-antreprenoriale, se pot identifica următoarele patru, pe care le prezentăm succint mai jos, în acest articol detaliindu-l numai pe cel de intervenție

atreprenorială pentru dezvoltarea scenei experiențiale oferite de Ansamblul Monumental Calea Eroilor.

a. Introducerea unui standard și unei mărci de turism-cultural prin care să fie atestate locațiile turistice care oferă o experiență autentică din perspectiva reprezentativității pentru temele bizantină, tradițional-locale și brâncușiană.

b. Rezervarea, reglementarea urbanistică și din punct de vedere al standardelor turistice și construcția unor locații de tip popas cultural pe traseul Transalpina care să introducă turiștii în aventura explorării tematice a celor două experiențe culturale (brâncușiană și bizantină) către care se îndreapă.

c. Construcția unui muzeu al rutelor turistic-culturale, tradițiilor, istoriei și vieții religioase bizantine, reprezentativ pentru întreg spațiul balcanic-bizantin, scenă experiențială pereche și complementară a Complexului Muzeal Astra din Sibiu, plasat în proximitatea localității Horezu, cu scopul de a construi o scenă experiențială cu ofertă bogată care să funcționeze ca pol local pentru scenele oferite de patrimoniul religios, cultural-rural și tradițional din arealul cuprins între localitățile Novaci (la 40 km) și Olănești (la 38 km).

d. Construcția unei scene experiențiale asociate Ansamblului Monumental Calea Eroilor, bazată pe o infrastructură de vizitare distinctă, care să permită creșterea capacității de primire de vizitatori, atingerea unei mase critice de ofertă turistic-culturală experiențială dedicată fructificării operei brâncușiene ca reper de cultură universală, constituită dintr-un sistem alternativ de acces la elementele ansamblului, prin pasaje subteran și dintr-un spațiu expozițional, muzeal și cultural subteran plasat sub zona de promenadă de pe strada Victoriei dintre Calea Eroilor, Calea București.

Proiectul de infrastructură pentru dezvoltarea scenei experiențiale cultural-turistice oferită de Ansamblul Monumental Calea Eroilor creat de Constantin Brâncuși la Târgu Jiu.

Principii de abordare

Fiind vorba de o intervenție asociată unui monument de importanță majoră, atunci când am pornit la conceperea unui proiect de infrastructură menit să permită dezvoltarea scenei experiențiale cultural-turistice oferită de Ansamblul Monumental Calea Eroilor creat de Constantin Brâncuși la Târgu-Jiu, ne-am pus problema stabilirii unor limite ale intervenției urbanistice în acest caz special.

Așa cum am arătat mai sus, o astfel de intervenție este cerută imperativ de logica dezvoltării turistice care impune crearea unei scene experiențiale competitive, în cadrul căreia turistul cultural să poată petrece o parte substanțială dintr-o zi turistică, în condițiile în care în afara ansamblului monumental, Târgu-Jiul are o ofertă patrimonială cu potențial de completare a experienței culturale redus. Dar, oricât de important ar fi interesul economic, noua infrastructură creată nu va trebui să dăuneze din perspectiva logicii de conservare a patrimoniului cultural, ca element cultural activ, în sensul definiției date culturii în prima secțiune a acestei lucrări - arhitectura de creații materiale "abilities and practices that allow members of one generation to learn and change and to pass the results of that learning on to the next generation".

În viziunea noastră, cerința de mai sus este satisfăcută dacă proiectarea infrastructurii adoptă și dacă în realizarea și dezvoltarea proiectului vor fi respectate a două principii, aparent contradictorii: primul vizând conservarea, iar cel de al doilea inovarea.

Orice intervenție creativă cu impact asupra Ansamblului Calea Eroilor din Târgu Jiu trebuie să respecte și conserve sensul original al celor două voințe care l-au generat întrunindu-se într-un concept unitar:

- voința Ligii Naționale a Femeilor din Gorj de a construi un monument comemorativ în memoria eroilor gorjeni cazuti în timpul primului război mondial;

- voința artistică a lui Constantin Brâncuși căruia i s-a încredințat și care și-a asumat edificarea acestui monument.

Din păcate, această viziune nu a fost conștientizată ca un imperativ de către autorități și, pentru mult timp, nici de către societatea civilă. Iar ceea ce s-a alterat a fost tocmai menirea experiențială pe care ansamblul urma să o aibă, aceea de a cataliza nașterea și perpetuarea unei tradiții de comemorare a eroilor.

În consecință, istoria viitoare a ansamblului este legată de o problemă de interferență cu o tradiție, care din păcate a fost mult alterată, între timp în istoria recentă a acestei opere intervenind atât, ireparabilul urbanistic cât și reinterpretările culturale.

Conceptul de tradiție trebuie înțeles însă în întreaga sa bogăție. Constantin Noica definea tradiția ca „păstrarea întru spirit a ceea ce a fost bun în trecut”. Iar, păstrarea întru spirit, pentru a fi efectivă, cere ca acel bun din trecut să fie armonizat cu ceea ce este valoros în prezent și, implicit, să fie supus inovației – un fapt care adesea poate fi privit și chiar acuzat de *”trădare a unei tradiții”*. Așadar, opera de recuperare a tradițiilor nu poate fi despărțită de întregul proces, inerent, de redescoperire și reevaluare a conștiinței identității culturale.

Riscuri, deficiențe manageriale privind activitățile culturale

Deficiențe strategice și manageriale sub aspectul percepției și promovării activităților culturale drept produse destinate consumului cultural, relevate în[1]:

- activitate de promovare redusă;
- schimburi culturale reduse, la nivel național și în special internațional;
- activitate culturală redusă în raport cu potențialul patrimoniului deținut;
- activitate redusă de fund-raising;
- lipsa studiilor și cercetărilor constante asupra publicului;
- număr redus de parteneriate (cu autoritățile locale, organizații non-guvernamentale, alte instituții, mass-media);
- implementarea extrem de redusă a normelor și metodologiilor specifice de actualitate la nivel european;
- insuficiența formelor de asociere, în afara cadrului instituțional a specialiștilor în domeniul patrimoniului.

Riscurile antropice sunt considerate, principalele amenințări la adresa monumentelor istorice. Un raport al Comitetului Național Român ICOMOS plasează, pe primele locuri, următoarele amenințări:

1. birocrația excesivă;
2. lipsa de claritate în atribuirea responsabilităților și lipsa revizuirii legislației la capitolul sancțiuni și aplicarea acestora;
3. vandalismul și furtul;
4. lipsa de control asupra noilor construcții ce alterează mediul tradițional
5. pierderea interesului publicului;
6. scăderea alocațiilor bugetare și, implicit, a posibilităților de finanțare;
7. neincluderea în circuitele culturale europene sau internaționale;
8. interesul scăzut al mass-mediei pentru evenimentele culturale;
9. scăderea interesului privind colaborarea cu ministere ale culturii din țările cu tradiție în protejarea patrimoniului sau alte organizații internaționale pentru facilitarea schimburilor între specialiști - cursuri, masterate, doctorate etc.

Majoritatea monumentelor cu o valoare istorică, artistică sau arhitecturală se află în proprietatea publică și sunt administrate de diferite entități publice (din partea administrației publice locale sau administrației bisericești). Totuși stakeholderii care ar trebui să aibă o importanță egală sunt comunitatea locală, ONG-urile și reprezentanții sectorului privat[2].

Un număr de monumente ale patrimoniului cultural național al României sunt incluse în Lista UNESCO a Patrimoniului Mondial (Bisericile cu pictură murală din nordul Moldovei din prima jumătate a secolului al XVI-lea, Ansamblul bisericilor de lemn din Maramureș, Mănăstirea 18 Hurezi, Situri sătești cu biserici fortificate din Transilvania, Fortărețe dacice din munții Orăștiei, Centrul istoric Sighișoara).

ONG-urile și administrația locală pot contribui la conservarea patrimoniului cultural. Odată stabilită această premisă se consideră că este necesară încurajarea implicării lor continue în managementul direct al siturilor și colecțiilor sau alte obiective de patrimoniu.

Rețelele de colaborare dintre administrația locală și ONG-uri pe probleme de patrimoniu cultural sunt încurajatoare, însă încă destul de limitate. Se resimte nevoia extinderii lor în scopul consolidării unei astfel de legături, iar o unealtă importantă poate fi însuși suportul legislativ. Aceste entități sunt invitate să ajute în special acele zone unde instituțiile publice nu pot acoperi nevoile locale din insuficiența resurselor umane și financiare.

Administrația locală, ONG-urile și sectorul privat pot constitui parteneriate importante pentru instituțiile publice responsabile în dezvoltarea sectorului patrimoniului cultural. Creșterea accesului public la obiectivele patrimoniului cultural este direct proporțional cu conservarea și recunoașterea lor.

- Accesul public poate fi îmbunătățit, având în vedere anumite nevoi stringente precum:
- educația în probleme ale patrimoniului cultural (să implice toate grupele de vârstă și toate nivelele educaționale).
 - publicarea constantă a cercetărilor științifice cu privire la problematicile patrimoniului cultural.

Educația este resursa națională cea mai importantă, iar patrimoniul cultural este asociat sectorului educațional.[3] Stakeholderi în acest sector sunt atât instituțiile publice de profil, cât și cele universitare sau alte nivele educaționale alături de ONG-uri. Marea varietate a resurselor patrimoniului cultural din România reprezintă un bun în sine și poate deveni un stimul pentru cercetători, experți locali sau străini.

Sectorul patrimoniului cultural poate deveni el însuși un beneficiar al industriei turismului. O dovadă aparte este faptul că Sibiu a fost în anul 2007 una dintre primele 10 destinații turistice la nivel mondial.

Pentru valorificarea patrimoniului cultural și promovarea unui management modern și eficient sunt necesare o serie de măsuri cu caracter administrativ, atât pe plan local, cât și național.

Măsuri cu caracter național pentru încurajarea protejării patrimoniului cultural

Necesitatea unor inițiative fiscale pentru încurajarea persoanelor și entităților private de a contribui activ la conservarea menținerea și promovarea bunurilor culturale.

Revederea legislației financiar–economice a României, pentru a permite finanțarea din surse suplimentare a bugetelor afectate cheltuielilor pentru protejarea monumentelor istorice.

Menținerea unui cadru legislativ coerent cu întregul sistem legislativ românesc și european, cu tot ceea ce implică aceasta în domeniul preluării acquis-ului comunitar și al armonizării legislative. România deține o legislație suficient de bine structurată, dar care necesită următoarele îmbunătățiri:

- eliminarea excesului de reglementare la nivelul legilor și a prevederilor contradictorii, prin punerea de acord a legilor din domeniul protejării patrimoniului cultural imobil cu cele din domeniul planificării teritoriului.

De asemenea, se recomandă solicitarea profesioniștilor în managementul culturii precum și din marketing. Integrarea profesioniștilor în sectorul patrimoniului cultural va ajuta la creșterea nivelului calitativ în domeniul cultural și va juca un rol important în stimularea creării unor noi metode de cercetare și crearea unei industrii culturale durabile[4].

Măsuri cu caracter local

Acordarea unei priorități majore formării profesionale a specialiștilor în domeniul protejării patrimoniului cultural imobil, pentru toate profesiile necesare întregului sistem de lucrări, de la cele de cercetare și evidență până la cele de întreținere fizică a monumentelor restaurate și revitalizare.

Pentru realizarea acestei direcții de acțiune, sunt necesare:

- revizuirea sistemului de formare postuniversitară, în specialități care necesită un grad înalt de cunoștințe și o experiență bogată, dobândită nu numai în România;
- asigurarea unui buget adecvat la nivelul instituțiilor de specialitate, pentru susținerea stagiilor de formare continuă ale specialiștilor;

- sprijinirea formării profesionale cu formatori din străinătate, din țările cu performanțe deosebite în domeniu (Germania, Regatul Unit, Franța, Polonia etc.);
- asigurarea unui statut special specialiștilor care lucrează în instituții publice, pentru garantarea menținerii acestora în funcțiile de specialitate și după încheierea stagiilor de formare continuă.

Responsabilizarea unor paliere sociale cât mai diverse, atât la nivel național și regional, cât, mai ales, local, pentru conștientizarea rolului pe care patrimoniul cultural îl are în păstrarea identității culturale naționale și locale, precum și a coeziunii sociale.

Cunoașterea și acceptarea patrimoniului cultural, în special a celui imobil, drept o valoare de neînlocuit pentru fiecare comunitate în parte trebuie să fie promovate prin intermediul unor mijloace diverse[5]:

- sistemul educațional formal, pentru care este necesară creșterea semnificativă a numărului orelor predate la elevii din toate ciclurile școlare, pentru cunoașterea patrimoniului construit, în special a celui local;
- serviciile publice de televiziune și de radiodifuziune;
- centrele de informare comunitare; • stimularea autorităților locale, prin mijloace oferite de autoritatea centrală, în sensul susținerii importanței patrimoniului cultural local.

Permanentizarea acțiunilor de conștientizare a cetățenilor cu privire la importanța pe care o are Ansamblul Monumental în legitimarea locului pe care îl ocupă România în lume.

Menținerea unor legături strânse cu parteneri din alte țări, mai ales cu țările care fac parte din Uniunea Europeană, în vederea convenirii unor programe comune pentru protejarea și valorificarea patrimoniului cultural.

Ruta culturală Brâncuși și obiectivul principal al proiectului constă în diversificarea ofertei turistice europene și creșterea vizibilității zonei.

Rezultate așteptate:

- Creșterea recunoașterii turismului cultural ca un instrument pentru dezvoltare economică durabilă, dialog intercultural și creșterea conștientizării privind cetățenia europeană;
- Formarea de rețele locale/regionale/naționale/internaționale între organizațiile care desfășoară activități în domeniul turismului cultural,
- Creșterea numărului de turiști în zona parcursă de rutele culturale,
- Creșterea veniturilor din turism,
- Creșterea competitivității IMM-urilor din sectorul turistic de-a lungul rutelor,
- Creșterea cooperării între ministerele de turism din regiune,

Stimularea autorităților locale pentru inițierea unor proiecte legate de patrimoniul cultural imobil, care să fie susținute din fonduri europene. Administrația centrală de specialitate va asigura asistența tehnică pentru câștigarea unor proiecte de reinscriere a monumentelor istorice în spațiul comunitar.

Creșterea independenței față de subvențiile bugetare. Deși bugetul public, fie el de stat sau local, va continua să aibă un rol important în finanțarea cheltuielilor pentru protejarea patrimoniului cultural național mobil, este vitală creșterea gradului de finanțare a acestor cheltuieli de la bugetul local în raport cu bugetul de stat.

Transformarea turismului cultural în mediator cultural și în beneficiar și creator de servicii pe piața culturală. [6].

Excelența în gastronomie și cazare (cele care promovează specificul local și rețete gorjenești, precum și cazarea în stil gorjean)

Îmbunătățirea administrației

Protejarea patrimoniului cultural pe mai departe prin crearea unei capacități durabile la nivelul **resurselor umane** în interiorul instituțiilor publice din domeniu.

Acordarea unei priorități majore formării profesionale a specialiștilor în domeniul protejării patrimoniului cultural imobil, pentru toate profesiile necesare întregului sistem de lucrări, de la cele de cercetare și evidență până la cele de întreținere fizică a monumentelor restaurate și revitalizare.

Pentru realizarea acestei direcții de acțiune, sunt necesare:

- revizuirea sistemului de formare postuniversitară, în specialități care necesită un grad înalt de cunoștințe și o experiență bogată, dobândită nu numai în România;
- asigurarea unui buget adecvat la nivelul instituțiilor de specialitate, pentru susținerea stagiilor de formare continuă ale specialiștilor;
- sprijinirea formării profesionale cu formatori din străinătate, din țările cu performanțe deosebite în domeniu (Germania, Regatul Unit, Franța, Polonia etc.);
- asigurarea unui statut special specialiștilor care lucrează în instituții publice, pentru garantarea menținerii acestora în funcțiile de specialitate și după încheierea stagiilor de formare continuă.

Asigurarea ca fondurile publice cheltuite în cadrul sectorului patrimoniului cultural să fie direct proporționale cu nivelul de performanță al instituțiilor beneficiare de aceste fonduri.

Signalectica. Semnalarea prin semne corespunzătoare, prevăzute cu zone de recepție și interpretare.

Promovarea și încurajarea implicării active a ONG-urilor;

Autorizarea unui studiu de evaluare a riscurilor bunurilor ale patrimoniului cultural,

Revizuirea mijloacele prin care sectorul turistic poate interacționa cu sectorul patrimoniului cultural, cu referiri special în ceea ce privește dezvoltarea de alternative și atracții la standarde ridicate.

Introducerea unor măsuri care să **promoveze cercetarea științifică inovativă** și de înaltă calitate în problematicile patrimoniului cultural.

Accesarea fondurilor Uniunii Europene

Realizarea unei **strategii unificate** în ceea ce privește patrimonial cultural, implicând toți stakeholderii: instituțiile publice, ONG-urile și administrația locală.

Adoptarea unor **măsuri preventive de întreținere** a bunurilor patrimoniului cultural pentru a se asigura conservarea lor continuă cu o minimă intervenție și astfel evitarea recurgerii la tratamente de conservare costisitoare.

Bibliografie

- [1]Greffe Xavier, L'artiste-entreprise, Éditeur(s) : Dalloz, 2012, 56
- [2]JENKINS, H., ,Convergence culture: Where old and new media collide, New York, NYU Press, 2006., p.128
- [3] <http://www.observatoire-omic.org/fr/art/231/la-question-des-industries-creatives-en-france.html>,
- [4]BOUQUILLION P., Les industries de la culture et de la communication, les stratégies du capitalisme, Grenoble, PUG. 2008, p.90
- [5]Iribarne, P. și Verdoux, S., *La haute performance publique*, Paris: Ed. Afnor, 2008, p.132.
- [6]Bartoli, A., *Management dans les organizations publiques*, Paris: Dunod, 2009, p. 86